Nr. 6. Kraków, d. 30 Sierpnia 1873 r.

Wychodzi w Krakowie
dwa razy miesięcznie przez czas pory zdrojowo-kąpielowej w objętości 1 arkusza.

Biuro Redakcyi i Administracyi W KRYNICY w c. k. Zakładzie Zdrojowym.

Prenumeratę miejscową przyjmuje Administracya Czasu w Krakowie, gdzie także dostać można pojedynczych Numerów Krynicy.

KRYNICA

Dwutygodnik poświęcony ojczystym Zakładom zdrojowo-kąpielnym

wydawany przez

Dra MICHAŁA ZIELENIEWSKIEGO

Lekarza Rządowego c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Prenumerata wynosi

w Krakowie na miejscu 1 złr.
w monarchii austryacko-węgierskiej z przesyłką pocztową . . . . . 1 złr. 10 c.

Numer pojedynczy . . . — 15 „

Należytość za prenumeratę lub za umieszczenie ogłoszeń odsyłać należy franco do Biura Administracyi.

Zdroje żeleziste polskie.

(Ciąg dalszy)

Krynica.

Samo porównanie statystyczne ruchu w tutejszym zakładzie, najlepiej nam okaże, czem był, a czem jest obecnie zakład krynicki. Jakoż było:

	w r. 1857 —	w r. 1872
domów mieszkalnych	8	56
pomieszkań dla gości	81	630
pokojów łaziebnych	24	72
rodzin Krynicę zwiedzających . . .	291	950
osób w Krynicy przez lato bawiących .	760	2011
rozesłano w handel flaszek wody kryn.	7146	50.619
udzielono kąpiel mineralnych ogółem	7.900	37.062

Oto co mogła zdziałać wytrwała a umiejętna praca, wsparta znakomitym nakładem.

Poznajmyż bliżej samą miejscowość Krynicy, jej zbawienne wody i urządzenia krynickiego zakładu. Drogą od Sącza porzeczem rzeki Kamienicy poprowadzoną wśród ruskich wsi i lasu świerkowego dojeżdżamy przez włość Słotwinę do Krynicy. Zaraz na wstępie wita nas filialny zakład zdrojowy w Słotwinach, do Krynicy należący, a starą i piękną aleą lipową wjeżdżamy do samego zakładu krynickiego. Na samym wstępie spotykamy uroczy oddział tutejszych promenad, zwany *Janówką*, obok którego rozgościły się: hotel pod Cisem, hotel warszawski i arena do po przedstawień scenicznych. Niedaleko ztąd jest inny oddział tutejszych przechadzek, ku uczczeniu pamięci tyle zasług dla Krynicy mającego prof. Dr. Dietla „*Dytlówką*“ zwany. Tu mieści się *Kaplica Zakładu*. Uboga powierzchownością, mieści drogie pamiątki pobożnych, bo szlachetne uczucia wdzięczności za poratowanie swego zdrowia, z których to ofiar po największej części zbudowaną, w sprzęty zaopatrzoną i przyozdobioną została.

Okalający zakład lasek, w park przeistoczony, stanowi jednę z najpiękniejszych, bo naturalnych i arcypożytecznych ozdób zdrojowiska tutejszego. Służy on za dekoracyę samego zdroju mineralnego, chodnika krytego, gmachu łaziebnego i szeregu domów skarbowych, na pomieszczenie gości przeznaczonych. Tutaj koncentruje się cały ruch i tak zwane życie kąpielowe.

Tu wśród ogrodu najokazalszymi różami zasadzonego, znajduje się chodnik kryty, wspaniały budynek, 35 sążni długi, a 8 sążni szeroki, ozdobiony mnóstwem dekoracyj architektonicznych, służący za nakrycie dla zdroju mineralnego i do przechadzki podczas słoty. W tymto budynku mieści się zdrój mineralny Krynicki; elegancko i racyonalnie urządzony apparat do grzania wód ku piciu służących; 'gabinet na kąpiele gazowe z rodzimego kwasu węglowego (jedyne w całym naszym kraju); w tyłach zaś tego budynku są ubikacye, służące do napełniania flaszek wodami krynickiemi i magazyny na przechowanie skrzyń z wodami krynickiemi przeznaczone.

Jadąc dalej spotykamy rozległy budynek z wysokim kominem parowym. To łazienki. Gmach to okazały, 72 gabinetów łaziebnych, 2 sale, 14 pokojów mieszkalnych, i kancelaryę zakładową mieszczący; którego plan podał wielce uzdolniony inżynier F. Księżarski, ogromnym kosztem, bo nakładem 150,000 złr. zbudowany.

W środku wejście główne wprowadza gościa kąpielnego do obszernej sali, wspartej na żelaznych słupach, gdzie wygodne sofy do spoczynku lub chwilowego poczekania na kąpiel zapraszają. Ze sali, na jednę i na drugą stronę, szerokim kurytarzem, 270 stóp długim, dostajemy się do pokojów łaziebnych, 15 stóp wysokich, 17 stóp długich, a 9 stóp szerokich, gdzie metalowe wanny dla każdej pojedynczej kąpieli parą są ogrzewane. Jestto najracyonalniejszy sposób (metoda Dr. Schwarza) przyrządzania kąpiel żelaznych. Wydają tu kąpiele mineralne wanienne, nasiadowe. natryskowe, żeleziste, borowinowe, igliwiowe (z balsamicznych świeżych wypustek świerkowych), a nawet jest tu łaźnia słowiańska. Po okazałych schodach, dostajemy się do gustownie urządzonej czytelni na piętrze. Wytworny smak walczy tu o pierwszeństwo, ze wzorową czystością i porządkiem, przez całą porę kąpielną pilnie tu przestrzeganym. W bocznych pawilonach, znajduje się w samym gmachu łaziebnym 14 pomieszczeń dla mocno osłabionych gości, którzy z powodu swego cierpienia, wymagają najbliższego pomieszkania obok kąpiel.

Łaźnie z machiną i kotłami parowemi urządziła fabryka L. Zielenieskiego z Krakowa.

Za łazienkami, wartkim potokiem „Kryniczanką“ zwanym, od reszty zakładu oddzielonemi, ciągnie się cała ulica domów dla gości zdrojowych przeznaczonych, a prywatną własnością będących, między któremi celuje „Hotel pod trzema różami“ (p. Seiferta) o 36 pokojach i własnej restauracyi, we wszystkiem po zagranicznemu urządzo-

ny. Przy tejże samej ulicy inne domy, prywatnych właścicieli, jakoto: dom miejscowego aptekarza „pod Krakowiakiem“, schludne domy jak „pod Opatrznością“, „pod morskiem okiem“, „pod Gwiazdą“ również na uwagę zasługują.

Po prawym brzegu potoku krynickiego, na przeciw budynków skarbową własnością będących, ciągnie się szereg domów prywatnych właścicieli, między któremi celują domy: „pod Litwinką“, pod Węgierską koroną“, „pod Dąbem“, „pod Kosynierem“, pod białą różą“, „pod Ułanem“ i t. d.

Ale zadługo zatrzymaliśmy uwagę czytelnika nad opisem miejscowości Krynicy; czas już, obznajomić się z wodą mineralną Krynicką i innemi środkami leczniczemi, jakich użycia dla chorych, nastręcza się tutaj sposobność.

Jak wiadomo, woda mineralna Krynicka, a mianowicie tak zwane jej główne źródło, dostarczające 184896 litrów wody mineralnej na dobę, w granitową cembrzynę ujęte, tryszczy z łona ziemi, pieniąc i burząc się, a niezliczona ilość pęcherzyków gazowych, wstrząsających całe źwierciadło wody sprawia nieustanne jej poruszanie się na podobieństwo wody wrzącej. Dziwne to zjawisko natury, tak proste, a tak imponujące, mimowolnie każdego oczy na chwilę uwięzi; sądziłbyś zrazu, że to war, gdy przeciwnie woda ta jest nader zimną (6° R.), a czystość i smak jej jest tak przyjemny, i tak mile podniecający, iż pijącemu trudno się z nią rozstać przychodzi.

Woda Krynicka była już wielokrotnie chemicznie rozbieraną. I tak analizował Prof. Hacquet w. r. 1796, Prof. Schultes w. r. 1807, Pro. Czyrniański w. r. 1856, i A. Aleksandrowicz w. r. 1858, a wszyscy ci analitycy nietylko stwierdzili też same w niej pierwiastki, ale nadto wszyscy jako najważniejsze jej części składowe podają: kwas węglowy, dwuwęglan żelazawy i dwuwęglan wapniowy. Oto rozbiór wody Krynickiej według Aleksandrowicza;

Siarkanu potasowego	0.056950	granów
„ sodowego	0,011166	„
Chlorku sodu	0,117335	„
Dwuwęglanu sodowego	2,123658	„
„ litowego	0,015098	„
„ barytowego	0,018347	„
„ strontowego	0,003164	„
„ wapniowego	14,738048	„
„ magnowego	1,157352	„
„ żelazawego	0,305180	„
„ magnezowego	0,085071	„
Fosforanu glinowego	0,029675	„
„ wapniowego	0,018755	„
Kwasu krzemowego	0,512901	„
Mrówkanu sodowego	0,002036	„
Podpijonanu, octanu i masłanu sodowego	0,055588	„
Istoty organicznej wyciągowowej	0,266049	„
Ilość przeto części składowych stałych wynosi razem	19,501386	„
Kwasu węglowego istotnie wolnego znajduje się	18,821644	„
Ogółem wszystkich składników	19,323030	„

Kwasu węglowego istotnie wolnego, co do objętości, w 1000 centymetrach sześcienn. wody, znajduje się 1286 centimetrów sześcien. czyli w 1 funcie wody Krynickiej równym 32 cal. sześć. znajduje się 41,15 cali sześć. gazu kwasu węglowego.

Jak powyżej wspomnieliśmy najważniejszemi pierwiastkami tutejszej wody mineralnej są: kwas węglowy, dwuwęglan żelazowy i dwuwęglan wapniowy.

„Przystępując do ocenienia wody Krynickiej, mówi prof. Dietl (w swej monografii Krynicy s. 86 et seq.) widzimy, iż trzy przedewszystkiem jej części składowe uderzają nas tak swoją ilością, jak i swojem znaczeniem lekarskiem: kwas węglowy, dwuwęglan wapniowy i dwuwęglan żelazawy. Kwas węglowy znachodzi się w wodzie Krynickiej w zadziwiająco wielkiej ilość, tak iż cal sześc. wody, zawiera w sobie więcej aniżeli półtora cala sześcien. kwasu węglowego, Powyższą tak ogromną ilość kwasu węglowego wykazać możemy zaledwo w małej tylko liczbie ze znajomych dotąd zdrojów lekarskich. Okoliczność ta podnosi wodę Krynicką do szczaw najpierwszego rzędu. Słusznie zatem szczycić się może Galicya z posiadania jednej z najmocniejszych szczaw całego świata. Tejto wielkiej ilości kwasu węglowego zawdzięcza woda Krynicka, nie tylko swój smak nadzwyczaj przyjemny, ale zarazem najbliższą przyczynę jej zbawiennej działości.

„Ilość znajdującego się w niej żelaza. wprawdzie nie jest bezwzględnie wielka; zważywszy jednak, iż z jednej strony małych tylko potrzeba ilości żelaza, do osiągnienia w ustroju właściwych jego skutków, z drugiej zaś strony mając na uwadze, iż rozpuszczone w wodzie lekarskiej żelazo, tem skuteczniejszem się okazuje i tem łatwiej do krwi przechodzi, im woda zamożniejszą jest w kwas węglowy; przeto w obec nadzwyczajnej obfitości kwasu węglowego wolnego w wodzie Krynickiej zawartego, nawet ta mierna ilość żelaza, musi być uważana względnie za wielką, za czem stanowczo przemawiają prawie stuletnie doświadczenia przy zdroju otrzymane. Dodać tu także należy, iż woda Krynicka oprócz dwuwęglanu wapniowego, bardzo mało zawiera innych składników stałych, a co więcej wcale nie ma takich pierwiastków, któreby udaremniały działalność żelaza. Zdrój zatem Krynicki policzony być musi do bardzo skutecznych szczaw żelezistych.

„Dwuwęglan wapniowy w tym zdroju, stanowi szczególną i wyróżniającą jego właściwość. Obok bowiem nadzwyczaj wielkiej ilości wolnego kwasu węglowego, wraz ze znamienitym współudziałem dwuwęglanu żelazawego, woda Krynicka zawiera nader znaczną ilość dwuwęglanu wapniowego. Powyższy stosunek składowy wody Krynickiej, nadaje jej właściwą chemiczną cechę, właściwie jakby indywidualne piętno, odróżniające ją od bardzo wielu innych wód lekarskich, sprawiając w krótkim czasie uderzające skutki fizyologiczne i teraputyczne.“

Zanim o skutkach wody Krynickiej mówić będziemy, poznajmy skład wody mineralnej Słotwińskiej, jako obok tamtej wody bardzo często używanej.

Zdrój Słotwiński w Krynicy.

(Szczawa magnezyowo-sodowo-wapniowo-żelezista).

W Słotwinach, wsi z Krynicą sąsiedniej, jest zdrój

szczawy magnezyowo-sodowo-żelezistej, własnością zakładu Krynickiego będący. Woda słotwińska w cembrzynę kamienną ujęta, i gustownem nakryciem zaopatrzona, jest krystalicznie przeźroczystą, bezbarwną i bezwonną, nader przyjemnego orzeźwiająco-kwaskowatego, smaku, ciepłoty + 3° C.

Według rozbioru przez prof. Stopczańskiego, w. r. 1866 dokonanego, zawiera w jednym funcie wody = 7680 gr. następujące składniki, których połączenie z kwasem węglowym obliczone jest, jako węglany obojętne i bezwodne.

Chlorku potasu . . .	0,09982
Węglanu potassowego .	0,04292
„ sodowego . .	4.38919
„ litowego . .	0,01085
„ magnezyowego	5,61187
„ barowego . .	0,01545
„ strontowego .	0,00124
Fosforanu glinowego . .	0,01345
„ wapniowego .	0,01154
Węglanu wapniowego .	4,10422
„ żelazawego .	0,13713
Kwasu Krzemowego . .	0,20927
Ogólna ilość składników stałych	14,64591
Kwasu węglowego służącego do utworzenia z węglanów obojętnych, dwuwęglanów	6,64252
Kwasu węglowego istotnie wolnego	15,03396
Ogólna ilość wszystkich składników	36,32239

Części lotne obliczone na objętość, przy ciepłocie wody zdroju i 0,75 mm. ciśn. bar. w 1000 C. C. w 32 c. c.

Kwas węglowy istotnie wolny .	1026,64 C. C	32,85 c. c.
Kwas węglowy niby wolny . .	1475,73 C. C	48,34 c. c.

Ciężar gatunkowy wody 1,003258.

Bliższe zastanowienie się nad wodą słotwińską nasuwa uzasadnione przekonanie, iż zdrój ten zawdzięcza swe pochodzenie skałom plutonicznym, a klasyfikując go, należy wodę słotwińską odnieść do rzędu szczaw alkaliczno-ziemno-żelezistych; porównanie zaś jej z innemi jej podobnemi wodami, jakich dostarczają: *Aropatak*, *Borszek*, *Chudowa* lub *Schwalbach*, zbliża wodę słotwińską najwięcej do wody schwalbachskiej.

Zewierają bowiem:

Aropatak	9,85	w. sod.	5,99	w. mag.	9,03	w. wap.	1,60	w. żelaz.
Borszek	5,97	„	5,42	„	1,15	„	0,11	„
Chudowa	6,76	„	1,20	„	3,76	„	0,19	„
Schwalb.	1,35	„	3,06	„	3,05	„	0,31	„
Słotwiny	5,38	„	5,61	„	4,10	„	0,20	„

(Dalszy ciąg nastąpi).

KORESPONDENCYE

ze zdrojowisk i kąpielisk krajowych.

Krynica d. 27 Sierpnia.

„Jakże dziwnie na tym bożym świecie, wszystko się plecie". Niedawno z obawy przed cholerą niechcieliśmy tutaj przyjeżdżać, obecnie pragniemy tu jak najdłużej pozostać, a jedyną naszą niby troską, aby administracya niezamykała zakładu, gdyż nam tego potrzeba do ukończenia bardzo dobre skutki zapewniającej nam kuracyi. Ta to troska o zamknięcie Zakładu stoi u nas dzisiaj na porządku dziennym, bo zbyt przerzedziły się już nasze szeregi, ale dzięki Bogu! nie w skutku cholery, gdyż tutejszy zakład najszczelniej nią okolony, zupełnie zwycięzko z tego oblężenia wyszedł, niepoświęciwszy ani jednego z 900 swych gości na jej ofiarę. Administracya Zakładu na obecnej liczbie gości, z kosztami utrzymania zakładu podobno niewychodzi na swoje; mimo to darzy nas i środkami do kuracyi i rozrywką wprawdzie nie doborowej muzyki, ale zato nieba łaskawe dają nam prześliczną i stałą pogodę, a nadewszystko swobodniejszy nastrój umysłu, z powodu ustania epidemii.

Opuścili nas już liczni nasi towarzysze: zdrojowi, kąpielni, domowi, obiadowi itp. a nawet osoby bliższe naszych uczuć i naszych marzeń, a były między niemi i aspirantki na towarzyszki... na cały żywot. I my niezadługo pożegnamy lubą Krynicę, wywożąc ztąd: zdrowie lub ulgę w cierpieniach, albo nie jedno wspomnienie. Był i tutaj tego roku nie jeden zawód, niejedno rozczarowanie, ale bo też rok bieżący, to rok powszechnych niepowodzeń, doznały go największe interesa: przemożnej giełdy, wystawy świata, wielkich republik i t. d. Czemużby Krynica od zawodów tego roku wolną być miała?

VI. LISTA GOŚCI

przybyłych do c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy

od dnia 12go do 26go Sierpnia 1873 r.

							mieszka
411.	Wiśniewski Adam, ck. adjunkt sądowy z Wojnicza	przyb. dnia	13	Sierpn.	osób 1	pod	Orłem Nr. 10.
412.	Lewicka Leokadya, żona kupca z familią z Kijowa	„	13	„	2	„	Góralem.
413.	Maliszewski Apolinary, urzędnik z Warszawy	„	14	„	1	„	Szwajcarem N. 11.

							mieszka
414.	Towarnicka Zofia, obyw. z synem z Przemyśla	przyb. dnia	14	Sierpn.	osób 2	pod	3 różami.
415.	Gołuchowska Antonina, obyw. z siostrą z Skotnik (K. P.)	„	18	„	2	„	Opatrznością.
416.	Kleczyński Józef, Dr. praw z Krakowa	„	18	„	1	„	„
417.	Kamieński Julian, wł. dóbr z fam. z Rosyi	„	20	„	3	„	Pagatem.
418.	Łuniewska Anna, obyw. z fam. z K. P.	„	20	„	3	„	Pogonią.
419.	Gilewski Maurycy, ck. adjunkt sądowy z Krakowa	„	21	„	1	„	Trąbką Nr. 18.
420.	Zieliński Stanisław, obyw. z fam.z Żytomierza	„	24	„	3	„	Pagatem.
421.	Mieczyński Kaźmierz, inżyn. z fam. i sługą z Przetakówki	„	24	„	3	„	Gwiazdą.
422.	Pawlicka Monika, córka blacharza z towarz. z Tarnowa	„	24	„	2	„	Zamkiem N.22-23.

Razem rodzin 12 czyli osób 24.

Pozostało z poprzedniej listy „ 410 „ „ 823.
Przybyło do d. 26 Sierpnia r. b. „ 12 „ „ 24.
Od otwarcia zakładu było razem „ 422 „ „ 847.

Odjechali z Zakładu do 26 Sierpnia 1873 r.

36.	Moszyński Antoni, urzędnik z Warszawy	pod Zamkiem N. 7.	odjechał	dnia	15	Sierp.	osób	1
37.	Dr. Płażek Edroin c. k. komisarz pow. ze Lwowa	„ Szwajcarem N. 10.	„	„	15	„	„	1
38.	Sobieszczańska Józefa, obyw. z fam. z Podlosowic K. P.	w Łazienkach N. 1.	„	„	16	„	„	3
39.	Maksymowicz Amalia, żona urzęd. z siostrą ze Lwowa	pod Topolami N. 8.	„	„	16	„	„	2
40.	Reklewska Marya, żona urzęd. z córką z Krakowa	„ Szwajcarem N. 2.	„	„	16	„	„	2
41.	Seredyński Władysław, prof sem. kustosz zbiorów Akadem. Umiejętn. z Krakowa	w Łazienkach N. 11.	„	„	16	„	„	1
42.	Hönig Eisig, kupiec z subjektami z N. Sącza	pod Potokiem N. 5.	„	„	16	„	„	3
43.	Chlipalska Emilia, żona urzędnika z Lipna K. P.	w Łazienkach N. 2.	„	„	17	„	„	1
44.	Zdziechowski Jan, wł. dóbr z żoną z Mierzwia K. P.	pod Zamkiem N. 17-18.	„	„	18	„	„	2
45.	Czajkowski Walenty, c. k. sędzia pow. z Budzanowa.	pod Szwajcarem Nr. 4.	„	„	18	„	„	1
46.	Turowska Kamila, obyw. z córką z Kr. P.	w Łazienkach N. 12.	„	„	18	„	„	2
47.	Dziubczyńska Justyna, modniarka z córką z Krakowa	pod Zamkiem N. 6.	„	„	20	„	„	2
48.	Progulski Stanisław, kupiec z żoną ze Lwowa	„ Potokiem N. 1-2.	„	„	21	„	„	2
49.	Unger Michał, kupiec z subjektem z N. Sącza	„ „ N. 6.	„	„	21	„	„	3
50.	Kuczewski Marcin, jenerał z fam. i sługą z Petersburga	„ Trąbką N. 12-13,	„	„	19	„	„	4
51.	Stojałowska Walentyna, żona adwokata z fam. Tarnowa	„ Orłem N. 6-7.	„	„	23	„	„	4
52.	Tyberski Alojzy szewc z fam. z N. Sącza	„ Potokiem N. 4.	„	„	22	„	„	5
53.	Janiszewski Henryk, prof. z żoną ze Lwowa	„ Szwajcarem N. 7.	„	„	22	„	„	2
54.	Raczyński Jan, krawiec z fam. z N. Sącza	„ Potokiem N. 5-6.	„	„	25	„	„	7
55.	Kwiatkowska Marya, córka podpółkownika z siostrą i gosp. z Krakowa	„ Orłem N. 4-5.	„	„	20	„	„	3
56.	Zajączkowska Lidia, żona urzęd. z Kamieńca podolskiego	w Łazienkach N. 13 i 3	„	„	26	„	„	1
57.	Raab Aniela, żona urzęd. z fam. z Krakowa	pod Szwajcarem N. 12.	„	„	19	„	„	3
58.	Raczkowska Ludmira, żona pułkownika wojsk ros. z córką z Grodna	w Łazienkach N. 8.	„	„	20	„	„	2
59.	Büner Hersch, kupiec z subjektem z N. Sącza	pod Potokiem N. 13.	„	„	22	„	„	3
60.	Grabińska Józefa, obyw. z synem ze Lwowa	„ Trąbką N. 10.	„	„	25	„	„	2

Razem 25 familii czyli osób 62.

Krynica, d. 26 Sierpnia 1873.

Zygmunt Sokołowski,
c. k. Inspektor zdrojowy.

Redaktor Dr. Michał Zieleniewski. Redaktor odpowiedzialny Józef Łakociński.

Wdrukarni L. Paszkowskiego. Nakładem c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy. Rządca drukarni *Józef Łakociński.*